

POSTANOWIENIE

Dnia 9 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek (sprawozdawca)

SSN Paweł Wiliński

w sprawie **W. S.**

wobec którego umorzono postępowanie o popełnienie czynu z art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. i orzeczono środek zabezpieczający, po rozpoznaniu na posiedzeniu w Izbie Karnej w dniu 9 lutego 2023 r., w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

kasacji Prokuratora Generalnego na korzyść podejrzanego, od postanowienia Sądu Okręgowego w Sieradzu z dnia 22 listopada 2022 r., sygn. akt II Kz 171/22, utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Sieradzu z dnia 27 lipca 2022 r., sygn. akt II K 166/22,

uchyla zaskarżone postanowienie, a także utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Sieradzu, i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Sieradzu do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

W. S. był podejrzany o popełnienie czynu z art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Sieradzu z dnia 27 lipca 2022 r., sygn. akt II K 166/22, umorzono wobec niego postępowanie karne i zastosowano środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym (pkt 1 i 2).

Zażalenie na powyższe postanowienie wniósł obrońca podejrzanego. Zaskarżył je w części, tj. w zakresie pkt. 2 orzekającego wobec W. S. środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, i zarzucił:

„a) naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść wydanego orzeczenia, tj. art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. polegające na dokonaniu dowolnej, w miejsce swobodnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego poprzez uznanie, wbrew zasadzie proporcjonalności i minimalizacji stosowania środków zabezpieczających, iż jedynie zasadne pozostaje zastosowanie wobec podejrzanego najsurowszego środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, a także pominięcie okoliczności sprawowania nadzoru przez B. S. nad przyjmowaniem leków przez syna czy uczęszczaniem na wizyty do lekarza psychiatry z podejrzanym,

b) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 93b § 1, 3 i 5 k.k., art. 93c pkt 1 k.k., art. 93g §1 k.k. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie przez Sąd, iż zachowanie podejrzanego cechuje się znacznym stopniem szkodliwości społecznej i istnieje wysokie prawdopodobieństwo popełniania przez niego czynów podobnych do zarzucanego, a także uznanie, iż pozostawienie podejrzanego w warunkach wolnościowych takiej gwarancji nie daje wobec obniżonego krytycyzmu W. S.,

c) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mających wpływ na treść rozstrzygnięcia:

- polegający na uznaniu, że zachodzą przesłanki do zastosowania środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia W. S. w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym,
- poprzez niesłuszne przyjęcie przez Sąd, iż istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że podejrzany ponownie popełni czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z upośledzeniem umysłowym,
- poprzez niesłuszne przyjęcie przez Sąd, iż jedynie zastosowanie leczenia w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym daje szansę zapobiegnięcia temu, by

podejrzany nie dokonał kolejnego czynu zabronionego o znacznej szkodliwości społecznej,

- poprzez błędne uznanie przed Sądem, iż niewystarczające w okolicznościach przedmiotowej sprawy pozostaje orzeczenie tytułem środka zabezpieczającego skierowanie podejrzanego na terapię w warunkach leczenia ambulatoryjnego”.

W oparciu o powyższe zarzuty obrońca wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia w zakresie pkt. 2 i nieorzekanie środka zabezpieczającego bądź skierowanie podejrzanego na terapię w warunkach leczenia ambulatoryjnego, ewentualnie uchylenie postanowienia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania do Sądu I instancji.

Postanowieniem Sądu Okręgowego w Sieradzu z dnia 22 listopada 2022 r., sygn. akt II Kz 171/22, postanowienie Sądu I instancji zostało utrzymane w mocy (pkt I).

Kasację od powyższego postanowienia, w trybie art. 521 § 1 k.p.k., wniósł Prokurator Generalny. Zaskarżył je w całości na korzyść podejrzanego W. S. i zarzucił „rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisu art. 433 § 1 k.p.k., polegające na tym, że Sąd Okręgowy w Sieradzu, zaniechał skontrolowania z urzędu prawidłowości zaskarżonego zażaleniem obrońcy postanowienia Sądu Rejonowego poza granicami zaskarżenia i podniesionego zarzutu, co w konsekwencji doprowadziło do utrzymania w mocy orzeczenia Sądu meriti z dnia 27 lipca 2022 r., sygn. akt II K 166/22, wydanego z rażącą obrazą prawa procesowego - art. 354 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 117 § 3 k.p.k. polegającą na rozpoznaniu na posiedzeniu sprawy z wniosku prokuratora o umorzenie postępowania i zastosowanie środka zabezpieczającego, pod nieobecność podejrzanego w sytuacji, gdy z opinii sądowo-psychiatrycznej nie wynikało, aby udział W. S. w posiedzeniu był niewskazany, a zatem jego obecność była obowiązkowa, co stanowi bezwzględną przyczynę uchylenia orzeczenia, określoną w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.”. W oparciu o powyższy zarzut Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Sieradzu i przekazanie sprawy temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się oczywiście zasadna w rozumieniu art. 535 § 5 k.p.k. Skarżący trafnie podniósł, że w niniejszej sprawie doszło do rażącego naruszenia przepisów wskazanych w zarzucie kasacji – Sąd odwoławczy nie dostrzegł zaistniałego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym uchybienia związanego z brakiem obecności podejrzanego na posiedzeniu, co skutkowało zaistnieniem bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.

Z analizy akt sprawy wynika, że w toku śledztwa prowadzonego przez Prokuraturę Rejonową w S., w sprawie o sygn. akt PR 1 Ds. [...], przedstawiono – całkowicie ubezwłasnowolnionemu z powodu upośledzenia umysłowego postanowieniem Sądu Okręgowego w Sieradzu z dnia 23 maja 2019 r., sygn. akt I Ns 48/19 (k. 49) – W. S. zarzut popełnienia przestępstwa z art. 200 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. (k. 70). W toku postępowania przygotowawczego podejrzany został poddany jednorazowemu badaniu przez biegłych z dziedziny: psychiatrii, psychologii i seksuologii, którzy w opinii z dnia 23 lutego 2022 r. stwierdzili m.in. że podejrzany miał zniesioną zdolność rozpoznania znaczenia zarzucanego mu czynu oraz pokierowania swoim postępowaniem, w rozumieniu art. 31 § 1 k.k., a także, iż zachodzi wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez niego ponownie czynów zabronionych związanych z jego upośledzeniem umysłowym. W celu zapobieżenia powyższemu biegli uznali za konieczne zastosowanie wobec podejrzanego środka zabezpieczającego w postaci leczenia w szpitalu psychiatrycznym, zgodnie z art. 93a § 1 pkt 4 k.k. (k. 432-453). W opinii biegli nie zawarli wniosku, że udział podejrzanego w posiedzeniu w przedmiocie wniosku o umorzenie postępowania i zastosowanie środka zabezpieczającego byłby niewskazany (art. 354 pkt 2 k.p.k.) – wręcz przeciwnie, biegli wskazali, że „aktualny stan zdrowia psychicznego W. S. pozwala na jego uczestnictwo w czynnościach procesowych, opiniowany jednak z powodu prezentowanych obniżonych funkcji intelektualnych nie jest zdolny do samodzielnej i rozsądnej obrony, wymaga w postępowaniu pomocy obrońcy” (wniosek nr 3, k. 451-452).

Następnie prokurator skierował do Sądu Rejonowego w Sieradzu wniosek o umorzenie postępowania i zastosowanie środka zabezpieczającego. Sprawa

podejrzanego W. S. została zarejestrowana pod sygn. akt II K 166/22 i skierowana na posiedzenie wyznaczone na dzień 30 maja 2022 r. (k. 494). Na wskazany termin stawiała się obrońca podejrzanego, nie stawili się biegli usprawiedliwiając swoją nieobecność oraz podejrzany wraz z opiekunem prawnym, prawidłowo zawiadomieni o terminie posiedzenia (k. 500). Z uwagi na niestawiennictwo biegłych posiedzenie odroczone do dnia 27 lipca 2022 r., o czym Sąd postanowił zawiadomić m.in. obrońcę (wskazując, że jego obecność jest obowiązkowa) oraz podejrzanego i jego opiekuna prawnego (k. 500). Podejrzany wraz z opiekunem prawnym zostali prawidłowo zawiadomieni o terminie posiedzenia (k. 501). Na posiedzeniu w dniu 27 lipca 2022 r. nie stawili się jednak ani podejrzany, ani jego opiekun prawny. Na tym terminie był natomiast obecny obrońca podejrzanego. W toku posiedzenia zostali przesłuchani biegli, którzy zgodnie podtrzymali swoją opinię z dnia 23 lutego 2022 r. i wnioski w niej zawarte, a następnie Sąd wydał postanowienie o umorzeniu postępowania przeciwko W. S. i orzekł wobec niego środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym (k. 503-505).

W zażaleniu obrońcy podejrzanego nie został podniesiony zarzut dotyczący rozpoznania sprawy pod nieobecność podejrzanego, Sąd odwoławczy nie zwrócił też na tę kwestię uwagi z urzędu, poza granicami zaskarżenia i podniesionych zarzutów.

Obecność podejrzanego na posiedzeniu w przedmiocie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania i zastosowanie środka zabezpieczającego jest obowiązkowa. Podejrzany nie bierze udziału w posiedzeniu jedynie wtedy, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, chyba że sąd uzna jego udział za konieczny (art. 354 pkt 2 k.p.k.). W tej sprawie w opinii biegli nie wskazali, że udział podejrzanego w posiedzeniu jest niewskazany. Wręcz przeciwnie, wprost podnieśli, że może on uczestniczyć w czynnościach procesowych. Kategoryczny zapis zawarty w art. 354 pkt 2 k.p.k.: „rozpoznanie sprawy na posiedzeniu z udziałem prokuratora, obrońcy i podejrzanego” wyklucza możliwość rozpoznania sprawy w tym trybie pod nieobecność któregośkolwiek z wymienionych podmiotów z powodów innych niż przytoczony wyjątek, dotyczący stanowiska biegłych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z: dnia 30 czerwca 2021 r., II KK 252/21; dnia 5 marca 2021 r.,

V KK 11/21; dnia 3 lutego 2021 r., IV KK 582/19; dnia 15 stycznia 2021 r., II KK 317/20; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2015 r., V KK 337/14).

Zgodnie z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia podlega ono uchyleniu, jeżeli sprawę rozpoznano podczas nieobecności oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa. Przeprowadzając posiedzenie w przedmiocie wniosku o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy pod nieobecność podejrzanego, Sąd I instancji rażąco obraził przepis art. 354 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 117 § 3 k.p.k., a w konsekwencji dopuścił się uchybienia stanowiącego bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2021 r., II KK 252/21; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2022 r., II KK 373/22). Z uwagi na brak dostrzeżenia tego uchybienia przez Sąd odwoławczy, należało uchylić oba postanowienia wydane w sprawie i przekazać ją do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Sieradzu.

Mając na uwadze powyższe, orzeczono jak w części dyspozytywnej postanowienia.